

مجله حقوقی، نشریه دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی  
جمهوری اسلامی ایران  
شماره بیست و پنجم، ۱۳۷۹، صص ۳۶۷ - ۳۱۳

## کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازاتهای بیرحمانه، غیرانسانی یا تزدیلی (۱۹۸۴)

کشورهای عضو این کنوانسیون،  
با عنایت به اینکه مطابق اصول  
مصرّحه در منشور ملل متحد، شناسایی حقوق  
مساوی و غیرقابل واگذاری برای کلیه  
اعضای جامعه بشریت زیربنای آزادی،  
عدالت و صلح در جهان است،  
با قبول اینکه حقوق مزبور از کرامت  
ذاتی انسان سرچشمه می‌گیرد،  
با در نظر گرفتن تکلیفی که کشورها  
بر اساس منشور، به‌ویژه ماده ۵۵ آن،  
به منظور ارتقای احترام همه‌جانبه به  
حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و نیز رعایت  
آنها به‌عهد گرفته‌اند،

باتوجه به ماده ۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، درخصوص ممنوعیت اعمال شکنجه یا رفتارها و مجازات‌های بیرحمانه، غیرانسانی یا ترذیلی نسبت به افراد،

همچنین با درنظر داشتن اعلامیه حمایت از قربانیان شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بیرحمانه، غیر انسانی یا ترذیلی که در تاریخ نهم دسامبر ۱۹۷۵ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده است،

با عزم به کارا تر ساختن تلاش‌های معمول در جهت از میان برداشتن شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بیرحمانه، غیرانسانی یا ترذیلی در سراسر دنیا، مراتب زیر را مورد توافق قرار داده‌اند:

## بخش یک

### ماده ۱

۱. در این کنوانسیون واژه «شکنجه» عبارت است از ایراد عمدی هرگونه درد و یا رنج شدید بدنی یا روحی به یک شخص از جانب مأمور رسمی دولت و یا کسی که در سمتی رسمی عمل می‌کند، و یا به تحریک و یا اجازة و یا سکوت او به منظور اخذ اطلاعات و یا اقرار از شخص و یا شخص ثالث، مجازات وی از بابت عملی که وی و یا شخص ثالث مرتکب شده و یا مظنون به ارتکاب آن است، ارباب و یا اجبار او و یا شخص ثالث و یا به هر دلیلی که مبتنی بر هرگونه تبعیض باشد. درد و یا رنجی که از مجازات‌های قانونی ناشی می‌شود و یا جزء لاینفک و یا لازمة آنهاست، از شمول این تعریف خارج است.

۲. مفاد این ماده به گستره شمول اسناد بین‌المللی یا قوانین داخلی که به نوعی متضمن مقررات عام‌الشمول‌تری باشد، هیچ‌گونه خدشه‌ای وارد نمی‌کند.

## مادة ۲

۱. هر کشور عضو مکلف است کلیه تدابیر مؤثر تقنینی، اداری، قضایی و

غير آن را براي پيشگيري از شكنجه در سرتاسر قلمروي تحت صلاحيت خود اتخاذ كند.

۲. هيچگونه شرايط استثنائي مثل حالت جنگ يا تهديد به آن، ناآراميهاي سياسي داخلي، يا هرگونه وضعيت فوقالعاده عمومي نمي‌تواند به‌عنوان دستاويزي براي توجيه شكنجه مورد استناد قرار گيرد.

۳. دستور افسر و يا مقام دولتي مافوق نمي‌تواند مستمسكي براي توجيه شكنجه قرار گيرد.

### مادة ۳

۱. چنانچه دلايل متقني درمورد تحت شكنجه قرارگرفتن شخص وجود داشته باشد، هيچ كشور عضوي نبايد به اخراج، برگرداندن و يا استرداد وي مبادرت ورزد.

۲. به‌منظور احراز وجود اينگونه دلايل، مقامات صلاحيتدار عندالاقضاء كلية ملاحظات مربوطه از جمله وجود يك الكوي

رفتاري ثابت از نقض فاحش، آشکار يا گسترده حقوق بشر در کشور مربوطه را در نظر مي‌گیرند.

#### مادة ٤

١. هر کشور عضو مراقبت به عمل خواهد آورد تا کلیة اشکال شکنجه در قانون جزاي آن کشور عنوان مجرمانه داشته باشد. شروع به ارتکاب شکنجه و معاونت يا مشارکت در آن نیز تابع همین حکم است.

٢. هر کشور عضو با تعیین مجازات‌هاي متناسب با طبع سنگين اين جرايم، ارتکاب اين‌گونه بزه‌ها را قابل مجازات اعلام خواهد کرد.

#### مادة ٥

١. هر کشور عضو تدابير لازم را براي احراز صلاحيت قضايي خود درمورد جرايم

بخش اسناد ... ❖ ٣١٧

موضوع ماده ٤ در موارد زیر اتخاذ خواهد کرد:

الف - در صورتی که جرایم مزبور در هر نقطه از قلمرو تحت صلاحیت آن یا در کشتی یا هواپیمای ثبت شده نزد آن کشور ارتکاب یافته باشد،  
ب - در صورتی که متهم تبعه آن کشور باشد،

ج - چنانچه قربانی دارای تابعیت آن کشور باشد، مشروط بر این که آن کشور مقتضی بداند.

٢. همچنین هر کشور عضو تدابیر لازم را برای احراز صلاحیت خود نسبت به این گونه جرایم در مواردی که متهم در قلمرو قضایی وی حضور دارد [ولی] آن کشور مطابق ماده ٨ وی را به هیچیک از کشورهای مذکور در بند ١ این ماده مسترد نمی کند، اتخاذ خواهد نمود.

٣. این کنوانسیون نافی هیچ گونه صلاحیت کیفری موجود در قوانین داخلی نیست.

## ماده ٦

۱. هر کشور عضو کنوانسیون که شخص متهم به ارتکاب یکی از جرایم اشاره شده در ماده ۴، در سرزمین آن حضور دارد، پس از بررسی اطلاعات در دسترس و احراز ضرورت با توجه به اوضاع و احوال موجود، او را بازداشت یا اقدامات قانونی دیگری را برای تأمین حضور متهم [در دادگاه] اتخاذ می‌نماید. بازداشت و اقدامات قانونی دیگر طبق قانون کشور عضو صورت خواهد گرفت، ولی ادامه آنها فقط تا زمانی امکان‌پذیر است که برای طرح هرگونه دعوی کیفری یا استرداد لازم باشد.

۲. کشور مزبور فوراً تحقیقات مقدماتی را درمورد واقعیات امر انجام می‌دهد.

۳. به شخص تحت بازداشت مطابق بند اول این ماده کمک خواهد شد تا فوراً با نزدیکترین نماینده مربوطه از کشور متبوع خود، یا در صورت بدون تابعیت بودن، با نماینده کشور اقامتگاه معمولی خود، تماس برقرار کند.

۴. هر کشوری که در اجرای این ماده شخص را بازداشت نموده است، فوراً مراتب بازداشت متهم و شرایطی که بازداشت وی را ایجاد کرده است، به کشورهای اشاره شده در بند اول ماده ۵ اطلاع خواهد داد. کشوری که تحقیقات مقدماتی پیش‌بینی شده در بند ۲ این ماده را انجام می‌دهد، یافته‌های خود را فوراً به کشورهای مزبور گزارش و قصد خود را برای اعمال یا عدم اعمال صلاحیت نسبت به متهم اعلام می‌نماید.

## ماده ۷

۱. کشور عضوی که در قلمرو قضایی آن شخص متهم به ارتکاب یکی از جرایم مذکور در ماده ۴ یافت شده است، در صورت عدم استرداد وی، در موارد پیش‌بینی شده در ماده ۵ پرونده را جهت تعقیب به مقامات صلاحیتدار متبوعه تسلیم می‌دارد.

۲. مقامات صلاحیتدار مزبور تصمیم خود را مطابق همان آیین پیش‌بینی شده در قوانین آن کشور برای رسیدگی به



بزه‌هاي عادي داراي ماهيت سنگين اتخاذ مي‌نمايند. در موارد مندرج در بند ۲ ماده ۵، معيارهاي ادلة اثبات لازم براي تعقيب و محکوميت به هيچ‌وجه از آنچه که نسبت به موارد مذکور در بند ۱ ماده ۵ اعمال مي‌گردد، خفيفتر نخواهد بود.

۳. شخصي که به لحاظ ارتكاب هريك از جرايم مندرج در ماده ۴ تحت تعقيب قرار گرفته است، در کليۀ مراحل رسيدگي از رفتاري منصفانه برخوردار خواهد بود.

## ماده ۸

۱. جرايم مذکور در ماده ۴ در عداد جرايم قابل استرداد در معاهدات استرداد موجود بين کشورهاي عضو قلمداد مي‌شوند. کشورهاي عضو متعهد مي‌شوند تا اينگونه جرايم را به‌عنوان جرايم قابل استرداد در هر معاهده استردادي که در آينده بين خود منعقد مي‌کنند، بگنجانند.

۲. چنانچه کشور عضوي که در آن استرداد مشروط به وجود معاهده است، تقاضاي استردادي را از عضو ديگري

دریافت کند که با آن معاهده استرداد ندارد، می‌تواند کنوانسیون حاضر را به‌عنوان مبنای قانونی استرداد درمورد جرایم مورد بحث تلقی نماید. استرداد مشروط به رعایت سایر شرایط پیش‌بینی شده در قانون کشور مورد تقاضا خواهد بود.

۳. کشورهای عضو که استرداد را مشروط به وجود معاهده استرداد نمی‌دانند، جرایم مورد بحث را با رعایت شرایط مقرر در قانون کشور مورد تقاضا، به‌عنوان جرایم قابل استرداد بین خود خواهند شناخت.

۴. به‌منظور استرداد بین کشورهای عضو این کنوانسیون، و احراز صلاحیت آنها برابر مفاد بند ۱ ماده ۵، جرایم موضوع این معاهده نه‌تنها در محل وقوع آنها بلکه در سرزمین کشورهای متقاضی استرداد نیز ارتکاب یافته تلقی می‌شوند.

## مادة ۹

۱. کشورهای عضو درخصوص رسیدگی کیفری مطروحه درمورد جرایم مندرج در

مادة ٤ از جمله در زمینه ارائه کلیه اسنادی که نزد آنان بوده و برای رسیدگی لازم می‌باشد، نهایت مساعدت را با یکدیگر به عمل خواهند آورد.

٢. کشورهای عضو تعهدات موضوع بند ١ این ماده را در چارچوب معاهدات منعقد شده موجود در خصوص معاضدت قضایی به اجرا درخواهند آورد.

## مادة ١٠

١. هر کشور عضو کنوانسیون مراقبت به عمل خواهد آورد تا آموزش و اطلاعات مربوط به ممنوعیت شکنجه به طور کامل در برنامه آموزشی نیروهای مجری قانون، اعم از نظامی یا غیرنظامی، کارکنان پزشکی، مأموران دولتی و اشخاص دیگر که ممکن است دست‌اندرکار بازداشت، بازجویی یا برخورد با فرد دستگیر و بازداشت شده یا زندانی باشند، گنجانده شود.

٢. هر کشور عضو، ممنوعیت مزبور را در مقررات و یا دستورالعمل‌های صادره در

ارتباط با وظایف و مسؤولیت‌های هریک از اشخاص مزبور، درج خواهد کرد.

## مادة ۱۱

به منظور پیشگیری از وقوع هرگونه شکنجه، هر کشور عضو کنوانسیون مقررات بازجویی، دستورالعمل‌ها، شیوه‌ها و عملکردها و همچنین آیین بازداشت و رفتار با اشخاصی را که به نحوی در یکی از حوزه‌های تحت صلاحیت قضایی آن دستگیر، بازداشت یا زندانی شده‌اند، مورد بازبینی منظم قرار خواهد داد.

## مادة ۱۲

هر کشور عضو کنوانسیون مراقبت به عمل خواهد آورد تا مقامات صلاحیتدار آن، در صورت وجود دلایل معقول بر وقوع شکنجه در هر حوزه تحت صلاحیت قضایی آن، به تحقیقات سریع و بیطرفانه مبادرت ورزند.

## مادة ۱۳

هرکشور عضو مراقبت به عمل خواهد آورد تا هر شخصي که مدعي شکنجه شدن است بتواند شکایت خود را در حوزه قضايي آن به مراجع صلاحیتدار تسلیم نماید و به این شکایت فوراً و بیطرفانه توسط مراجع مزبور رسیدگی گردد.

ترتیبات حمایتي اتخاذ خواهد شد تا شاکي و شهود به دلیل طرح شکایت و یا ادای شهادت مورد بد رفتاري یا تهدید قرار نگیرند.

## مادة ۱۴

۱. هر کشور عضو در چارچوب قوانین خود مراقبت به عمل خواهد آورد تا لطمه وارده به قرباني شکنجه جبران گردد و وي از حق قابل اجرا براي دریافت خسارت کافي و منصفانه، از جمله امکانات اعاده کامل به وضع سابق برخوردار شود. در صورت مرگ قرباني در نتیجه شکنجه، افراد تحت تکفل او مستحق دریافت خسارت خواهند بود.

بخش اسناد ... ❖ ۳۲۵

۲. مفاد این ماده به هیچ‌وجه به حق جبران خسارت موجود در قوانین داخلی برای قربانی یا دیگر اشخاص خدشه‌ای وارد نمی‌کند.

## مادة ۱۵

هریک از کشورهای عضو مراقبت به‌عمل خواهد آورد تا اظهاراتی که قطعاً حاصل از شکنجه‌اند در هیچ رسیدگی قانونی به‌عنوان دلیل مورد استناد قرار نگیرد مگر علیه شخص متهم به ارتکاب شکنجه به‌عنوان دلیل بر بیان چنان اظهاراتی [تحت شکنجه].

## مادة ۱۶

۱. هرکشور عضو تعهد می‌نماید تا در سرزمین‌های تحت صلاحیت قضایی خود از ارتکاب انواع دیگر اقدامات بیرحمانه و غیرانسانی و یا رفتارها و مجازات‌های ترذیلی اخف از شکنجه موضوع ماده ۱ توسط و یا به تحریک یا با رضایت یا

سکوت مأموران رسمی و یا اشخاصی که در چنین سمتی عمل می‌کنند، پیشگیری به عمل آورد. به ویژه، تعهدات مندرج در مواد ۱۱، ۱۰، ۱۲ و ۱۳ با جایگزین ساختن اشارات انجام شده در مواد مزبور با سایر اشکال اقدامات بیرحمانه و غیرانسانی و رفتارها و مجازات‌های ترذیلی مجرا خواهد بود.

۲. مفاد این کنوانسیون به هیچ وجه به مقررات مندرج در قوانین داخلی و یا اسناد بین‌المللی دیگر در ارتباط با ممنوعیت مجازات‌ها و یا رفتارهای بیرحمانه، غیرانسانی یا ترذیلی و یا مقررات ناظر به استرداد و یا اخراج خدشه‌ای وارد نمی‌کند.

## بخش دو

### مادة ۱۷

۱. به منظور انجام وظایف آتی‌الذکر در این کنوانسیون کمیته‌ای به نام کمیته ضد شکنجه (از این به بعد «کمیته») تشکیل خواهد شد. این کمیته از ده نفر

بخش اسناد ... ❖ ۳۲۷

کارشناس مستقل که به داشتن اخلاق عالیة انسانی و شایستگی علمی درزمینة حقوق بشر اشتهار دارند، تشکیل می‌شود. کارشناسان مزبور توسط کشورهای عضو و با رعایت توزیع منصفانة جغرافیایی و سودمندی حضور چند چهره دارای تجربیات حقوقی انتخاب می‌شوند.

۲. اعضای کمیته از میان فهرست نامزدها با رأی مخفی کشورهای عضو برگزیده می‌گردند. هر کشور عضو می‌تواند يك نفر از اتباع خود را نامزد این سمت کند. کشورهای عضو اثرات مثبت نامزد کردن اعضای کمیته حقوق بشر موضوع میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی را که مایل به خدمت در کمیته ضد شکنجه می‌باشند، مدنظر قرار خواهند داد.

۳. انتخاب اعضای کمیته در جلسه دوسالانة کشورهای عضو که به دعوت دبیرکل سازمان ملل متحد تشکیل می‌شود، صورت خواهد گرفت. در جلسات مزبور، که رسمیت آنها منوط به حضور دو سوم از کشورهای عضو است، برای عضویت در کمیته کسب بیشترین رأی از اکثریت مطلق آرای



نمایندگان کشورهای عضو حاضر در رأی‌گیری لازم است.

۴. انتخابات اول حداکثر ظرف شش ماه پس از قابل اجرا شدن این کنوانسیون برگزار می‌گردد. حداقل چهار ماه قبل از تاریخ هر انتخابات، دبیرکل سازمان ملل متحد کتباً از کشورهای عضو دعوت خواهد کرد تا اسامی نامزدهای خود را ظرف سه ماه تسلیم نمایند. دبیرکل فهرست الفبایی نامزدها را با ذکر کشورهای عضو معرفی کننده تهیه و به کشورهای عضو ارسال خواهد کرد.

۵. اعضای کمیته برای مدت چهار سال انتخاب می‌گردند و انتخاب دوباره آنها در صورت نامزدی مجدد بلامانع است. مع الوصف، پس از دو سال دوره نمایندگی پنج نفر از اعضای منتخب در انتخابات اول خاتمه می‌یابد، اسامی این افراد بلافاصله پس از انتخابات از طریق قرعه به وسیله رئیس جلسه مذکور در بند سوم این ماده، اعلام خواهد شد.

۶. در صورت فوت، استعفا و یا ناتوانی یکی از اعضا به هر علت ممکن از

ایفای وظایف خود، کشور عضو نامزد کننده او، مشروط به تصویب اکثریت کشورهای عضو، کارشناس دیگری را از میان اتباع خود برای باقیمانده دوره خدمت او در کمیته منصوب می‌کند. عدم ابراز پاسخ منفی از جانب نصف و یا بیشتر از نصف کشورهای عضو ظرف شش هفته پس از اطلاع از انتصاب پیشنهادی توسط دبیرکل سازمان ملل متحد، حمل بر موافقت آنها می‌گردد.

۷. مسؤلیت مخارج اعضای کمیته حین اجرای وظایف مربوطه برعهده کشورهای عضو است.

## مادة ۱۸

۱. کمیته مأموران خود را برای مدت دو سال برمی‌گزیند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است.
۲. آیین رسیدگی کمیته توسط خود آن تدوین می‌گردد ولی در مقررات مزبور باید از جمله پیش‌بینی گردد که:

الف - براي رسميت جلسات حضور شش  
عضو لازم است،  
ب - تصميمات كميته با رأي اكثريت  
اعضاي حاضر اتخاذ مي‌گردد.

۳. دبیرکل سازمان ملل متحد نیروی  
انسانی و امکانات لازم را برای اجرای  
مؤثر وظایف کمیته به شرح مندرج در این  
کنوانسیون تأمین می‌نماید.

۴. دبیرکل سازمان ملل متحد جلسه  
نخست کمیته را منعقد خواهد کرد. جلسات  
بعدي کمیته در زمان‌هاي تعیین شده در  
آیین کار کمیته برگزار خواهد شد.

۵. کشورهای عضو عهده‌دار مخارج  
مربوط به برگزاری جلسات کشورهای عضو و  
کمیته، از جمله بازپرداخت هزینه‌های  
متحمله توسط سازمان ملل وفق بند ۳ این  
ماده، در مورد مخارج پرسنلی و سایر  
امکانات خواهند بود.

## مادة ۱۹

بخش اسناد ... ۳۳۱۶

۱. ظرف یکسال پس از لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون درمورد هر کشور عضو، کشورهای عضو گزارش اقدامات خود در جهت ایفای تعهدات موضوع این کنوانسیون را از طریق دبیرکل سازمان ملل متحد به کمیته ارائه خواهند داد. پس از آن، کشورهای عضو گزارشهای تکمیلی درمورد تدابیر جدید متخذه و نیز گزارشهای درخواست شده از طرف کمیته را هر چهار سال یکبار تسلیم می‌نمایند.

۲. دبیرکل سازمان ملل متحد گزارشهای واصله را برای کلیه کشورهای عضو ارسال خواهد کرد.

۳. کلیه گزارشها توسط کمیته بررسی می‌گردد و کمیته در صورت صلاحدید نظرات کلی درمورد آن ابراز و آنها را به کشور عضو ذیربط ارسال می‌نماید. کشور عضو مزبور می‌تواند دیدگاه‌های خود را در پاسخ به کمیته اعلام دارد.

۴. کمیته می‌تواند رأساً درمورد درج نقطه نظرات خود طبق بند ۳ این ماده و نیز پاسخ واصله از کشور مربوطه، در

گزارش سالانه موضوع ماده ۲۴ اخذ تصمیم کند. در صورت درخواست کشور مورد بحث، کمیته همچنین می‌تواند يك نسخه از گزارش تسليمي طبق بند يك این ماده را نیز در گزارش مزبور بگنجانند.

## ماده ۲۰

۱. چنانچه کمیته با دریافت اطلاعات موثقی به وجود قراین متقني از اعمال منظم شکنجه در قلمروي کشور عضو دست یابد، از کشور مزبور دعوت می‌کند تا در بررسی اطلاعات واصله با کمیته همکاری و نقطه‌نظرات خود را در این رابطه ارائه کند.

۲. با در نظر گرفتن نقطه‌نظرهای ارائه شده توسط عضو مورد بحث و نیز سایر اطلاعات در دسترس، کمیته می‌تواند در صورت احراز ضرورت به يك یا چند نفر از اعضای خود برای انجام تحقیقات

محرمانه و تهیه گزارشی فوری مأموریت دهد.

۳. در صورت انجام تحقیقات موضوع بند ۲ این ماده، کمیته همکاری کشور عضو مربوطه را جلب خواهد کرد و با موافقت کشور مزبور، می‌تواند برای انجام تحقیقات از قلمروی آن نیز دیدار کند.

۴. پس از بررسی یافته‌های عضو یا اعضای کمیته که طبق بند ۲ این ماده تسلیم شده است، کمیته آنها را به همراه دیدگاه‌ها یا پیشنهادهایی که مناسب با شرایط مزبور تشخیص می‌دهد، به عضو مربوطه منعکس می‌کند.

۵. کلیه اقدامات کمیته به شرح مندرج در بندهای ۱ تا ۴ این ماده محرمانه بوده و در کلیه مراحل آن کمیته همکاری کشور عضو را جلب خواهد کرد. پس از تکمیل اقدامات مربوط به تحقیقات موضوع بند ۲ کمیته می‌تواند پس از رایزنی با کشور عضو مربوطه نسبت به درج خلاصه‌ای از نتایج حاصله از اقدامات خود در گزارش سالانه موضوع ماده ۲۴ تصمیم‌گیری به عمل آورد.

## مادة ۲۱

۱. کشور عضو کنوانسیون می‌تواند هر زمان با رعایت مفاد این ماده اعلام دارد که صلاحیت کمیته را برای دریافت و رسیدگی به گزارش‌های حاکی از ادعای یک کشور عضو در مورد عدم اجرای تعهدات موضوع این کنوانسیون از جانب عضو دیگر به رسمیت می‌شناسد. دریافت گزارش‌های مزبور و رسیدگی به آنها وفق آیین مندرج در این ماده فقط در صورتی امکان‌پذیر است که عضو تسلیم‌کننده آن طی اعلامیه‌ای صلاحیت کمیته را نسبت به خود به رسمیت شناخته باشد. چنانچه گزارش واصله درخصوص کشور عضوی باشد که این اعلامیه را تسلیم نکرده باشد، کمیته به آن رسیدگی نخواهد کرد. گزارش‌های دریافتی موضوع این ماده با رعایت آیین زیر رسیدگی خواهد شد:

الف- چنانچه یکی از کشورهای عضو ملاحظه کند که عضو دیگر به مقررات این کنوانسیون ترتیب اثر نمی‌دهد،

بخش اسناد ... ❖ ۳۳۵

می‌تواند مراتب را کتباً به اطلاع آن کشور عضو برساند. کشور دریافت کننده ظرف سه ماه پس از دریافت این مکاتبه با ارسال توضیح یا هرگونه شرح مکتوب موضوع را برای کشور فرستنده روشن می‌نماید. این پاسخ باید در حد امکان و ارتباط، متضمن اشاره به مقررات داخلی و راه‌های جبرانی بالقوه یا قطعی باشد.

ب- چنانچه ظرف مدت شش ماه پس از وصول مکاتبه اولیه به کشور دریافت‌کننده، موضوع در حد رضایت دو کشور عضو فیصله نیابد هر یک از آنها محق خواهد بود که موضوع را با ارسال یادداشتی برای کمیته و کشور دیگر، به کمیته ارجاع دهد.

ج- کمیته تنها در صورتی به موضوع ارجاعی در حدود این ماده رسیدگی می‌کند که احراز نماید کلیه طرق و مراجع داخلی با رعایت اصول پذیرفته‌شده حقوق بین‌الملل مورد مراجعه قرار گرفته و استقصاء گردیده‌اند. در مواردی که اجرای



راه‌حل‌های جبرانی به‌طور نامعقولی به طول انجامد و یا نیل به یک جبران مؤثر برای قربانی نقض این کنوانسیون بعید به نظر آید، این بند رعایت نخواهد شد.

د. جلسات کمیته در زمان رسیدگی به گزارش‌های موضوع این ماده محرمانه خواهد بود.

ه. با رعایت مفاد بند فرعی (ج)، و به‌منظور دستیابی به راه‌حلی دوستانه بر مبنای احترام به تعهدات موضوع این کنوانسیون، کمیته نهایت همکاری را با کشورهای عضو به‌عمل خواهد آورد. به این منظور کمیته می‌تواند در صورت اقتضا به تشکیل یک هیأت سازش مبادرت ورزد.

و. کمیته می‌تواند در ارتباط با مسأله ارجاع شده برابر این ماده، از کشورهای عضو مربوطه، به شرح مذکور در بند فرعی (ب) بخواهد تا اطلاعات لازم را ارائه کنند.

ز. کشورهای عضو مذکور در بند فرعی (ب)، حق دارند هنگام رسیدگی به

موضوع در کمیته نماینده داشته و  
لوایح خود را به صورت کتبی یا شفاهی  
ارائه نمایند.

ح - کمیته ظرف مدت دوازده ماه پس از  
تاریخ دریافت یادداشت موضوع بند  
فرعی (ب) گزارش خود را ارائه  
می‌کند:

یک - در صورت نیل به راه حل مطابق  
مفاد مذکور در بند فرعی (ه)، کمیته در  
گزارش خود به شرح کوتاهی از وقایع و  
راه حل به دست آمده بسنده خواهد کرد؛

دو - در صورت عدم نیل به راه حل مطابق  
مفاد مذکور در بند فرعی (ه)، کمیته به  
شرح کوتاهی از وقایع اکتفا خواهد کرد.  
لوایح مکتوب و سابقه استدلالات شفاهی  
کشورهای عضو مربوطه ضمیمه گزارش خواهد  
شد. در هر حال، گزارش تهیه شده برای  
آگاهی کشورهای عضو مربوطه ارسال خواهد  
شد.

۲. مقررات این ماده با صدور اعلامیه  
مندرج در بند ۱ این ماده از جانب پنج  
کشور از اعضای این کنوانسیون لازم الاجرا  
می‌گردد. اعلامیه‌های مزبور به وسیله

کشورهای عضو نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد و او رونوشتی از آنها را برای سایر کشورهای عضو ارسال می‌کند. این اعلامیه در هر زمان با اطلاع به دبیرکل قابل رجوع می‌باشد. معهذا این رجوع مانع از ادامه رسیدگی به هر مسأله‌ای که قبل از آن طبق این ماده آغاز گردیده، نخواهد شد. پس از دریافت یادداشت رجوع توسط دبیرکل، هیچ‌گونه گزارش دیگری مطابق این ماده از هیچ دولت عضوی پذیرفته نمی‌شود مگر اینکه کشور عضو مورد بحث اعلامیه جدیدی داده باشد.

## مادة ۲۲

۱. هر کشور عضو این کنوانسیون می‌تواند در هر زمان به‌موجب این ماده اعلام کند که صلاحیت کمیته را برای دریافت و رسیدگی به گزارش‌های افراد مشمول صلاحیت قضایی خود و یا گزارش‌های تهیه شده از جانب افرادی که مدعی هستند قربانی نقض مقررات این کنوانسیون

بخش اسناد ... ❖ ۳۳۹

از جانب يك کشور عضو می‌باشند، به رسمیت می‌شناسد. گزارش مربوط به کشوری که هنوز چنین اعلامیه‌ای را نداده است، توسط کمیته تحویل گرفته نخواهد شد.

۲. کمیته هرگونه گزارش بی‌نام تسلیمی طبق این ماده و یا گزارشی را که به تشخیص وی با سوءاستفاده از حق تقدیم چنین گزارش‌هایی ارائه شده و یا با مقررات این کنوانسیون ناسازگار است، نخواهد پذیرفت.

۳. با رعایت مفاد بند ۲، کمیته هرگونه گزارش‌های تسلیمی موضوع ماده حاضر را به آگاهی کشور عضوی که اعلامیه موضوع بند یک را صادر نموده و در مظان نقض مقررات این کنوانسیون قرار دارد، خواهد رساند. کشور دریافت‌کننده ظرف شش ماه توضیحات و یا نظرات کتبی خود را برای روشن شدن موضوع و احیاناً اقدامات جبرانی انجام شده توسط آن کشور به کمیته تسلیم خواهد کرد.

۴. کمیته در پرتو کلیه اطلاعات دریافتی از فرد یا به نمایندگی از سوی وی و یا از طرف کشور عضو مربوطه، به

گزارش‌های واصله طبق این ماده رسیدگی خواهد کرد.

۵. کمیته فقط در صورتی به گزارش افراد برابر این ماده رسیدگی خواهد کرد که احراز نماید:

الف- همان موضوع به موجب آیین تحقیق یا سازش بین‌المللی دیگری مورد رسیدگی قرار نگرفته و یا تحت رسیدگی نمی باشد؛

ب- فرد مورد نظر به کلیه طرق و مراجع داخلی موجود متوسل شده باشد. چنانچه اعمال راه‌حلهای جبرانی با تأخیر نامعقولی روبرو گردد و یا ترمیم مؤثر لطمات وارده به قربانی تجاوز به این کنوانسیون بعید به نظر آید، این قاعده اجرا نخواهد شد.

۶. جلسات کمیته در هنگام رسیدگی به گزارش‌های موضوع این ماده، محرمانه خواهد بود.

۷. کمیته دیدگاههای خود را برای دولت عضو مربوطه و فرد گزارش‌کننده ارسال می‌کند.

۸. مقررات این ماده با صدور اعلامیه موضوع بند ۱ این ماده از جانب پنج کشور از اعضای این کنوانسیون لازم الاجرا می‌گردد. اعلامیه‌های مزبور توسط کشورهای عضو نزد دبیرکل سازمان ملل متحد سپرده خواهد شد و او تصویر آنها را برای سایر کشورهای عضو ارسال می‌دارد. این اعلامیه با اطلاع به دبیرکل در هر زمان قابل رجوع می‌باشد، و این رجوع به روند رسیدگی به موضوع قبلاً گزارش شده طبق این ماده خدشه‌ای وارد نمی‌نماید. پس از وصول اطلاعیه رجوع به دبیرکل هیچ گزارش دیگری از فرد و یا از جانب وی طبق این ماده دریافت نخواهد شد مگر این که کشور عضو مزبور اعلامیه جدیدی تسلیم کرده باشد.

## ماده ۲۳

اعضای کمیته و هیأت‌های سازش ویژه‌ای که به موجب بند ۱ (ه) ماده ۲۱ منصوب می‌شوند، از همان امکانات، امتیازات و مصونیت‌های کارشناسان مأمور سازمان ملل متحد به شرح مندرج در مواد مربوطه در

کنوانسیون امتیازات و مصونیت‌های سازمان  
ملل متحد برخوردار خواهند بود.

## مادة ۲۴

کمیته، گزارش سالانه‌ای از فعالیت‌های  
خود براساس این کنوانسیون را به  
کشورهای عضو و مجمع عمومی سازمان ملل  
متحد تسلیم می‌نماید.

### بخش سه

## مادة ۲۵

۱. این کنوانسیون برای امضای کلیه  
کشورها مفتوح است.  
۲. [عضویت در] این کنوانسیون مشروط  
به تصویب آن است. اسناد تصویب نزد  
دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع خواهد  
شد.

## مادة ۲۶

بخش اسناد ... ۳۴۳❖

این کنوانسیون برای الحاق همه کشورها به آن مفتوح است. الحاق با سپردن سند الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد صورت خواهد گرفت.

## مادة ۲۷

۱. این کنوانسیون در روز سی ام پس از تودیع بیستمین سند تصویب یا الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد اعتبار خواهد یافت.

۲. زمان لازم الاجرا شدن کنوانسیون برای کشورهای که پس از سپرده شدن بیستمین سند تصویب یا الحاق، آن را تصویب کرده یا به آن ملحق می‌شوند، روز سیام پس از تاریخ تودیع سند تصویب یا الحاق توسط خود آن کشور خواهد بود.

## مادة ۲۸

۱. هر کشور می‌تواند هنگام امضا یا تصویب کنوانسیون یا الحاق به آن اعلام



دارد که صلاحیت کمیته پیش بینی شده در ماده ۲۰ را به رسمیت نمی‌شناسد.

۲. هر کشور عضوی که برابر بند ۱ این ماده شرطی قائل شده باشد، می‌تواند هر زمان با آگاه ساختن دبیرکل سازمان ملل متحد از آن شرط رجوع کند.

## ماده ۲۹

۱. هر کشور عضو می‌تواند اصلاحیه‌ای به این کنوانسیون پیشنهاد و آن را نزد دبیرکل سازمان ملل متحد ثبت نماید. دبیرکل اصلاحیه پیشنهادی را برای کشورهای عضو ارسال و از آنها درخواست می‌کند چنانچه با تشکیل کنفرانس کشورهای عضو جهت بررسی و رأی‌گیری در مورد پیشنهاد مطروحه موافق هستند، مراتب را به وی اطلاع دهند. چنانچه ظرف چهارماه از تاریخ چنین اعلامی دست کم یک سوم کشورهای عضو با برگزاری چنین کنفرانسی موافق باشند، دبیرکل کنفرانس را تحت نظارت سازمان ملل متحد منعقد خواهد کرد. هرگونه اصلاحیه‌ای که با رأی اکثریت

کشورهای عضو حاضر در کنفرانس به تصویب  
رسد، توسط دبیرکل جهت اعلام قبولی به  
همه کشورهای عضو تسلیم می‌گردد.

۲. اصلاحیه مصوب برابر بند ۱ این  
ماده زمانی قابلیت اجرا می‌یابد که دو  
سوم کشورهای عضو این کنوانسیون پذیرش  
آن اصلاحیه را برابر مقررات قانون اساسی  
خود به اطلاع دبیرکل سازمان ملل متحد  
برسانند.

۳. با قابل اجرا شدن اصلاحات  
پیشنهادی، رعایت آنها برای اعضای که  
آنها را پذیرفته‌اند الزام آور خواهد بود  
و سایر کشورهای عضو فقط مکلف به رعایت  
مقررات این کنوانسیون و هرگونه اصلاحات  
پذیرفته شده قبلی از جانب خود هستند.

## مادة ۳۰

۱. هرگونه اختلاف ناشی از تفسیر یا  
اجرای این کنوانسیون بین دو یا چند  
کشور عضو که از طریق مذاکره قابل حل و  
فصل نباشد، به درخواست یکی از آنها به  
داوری ارجاع خواهد شد. چنانچه اطراف

اختلاف نتوانند ظرف شش ماه از تاریخ درخواست داوری در مورد تشکیل نهاد داوری توافق کنند، هر يك از آنها می‌تواند اختلاف را با تسلیم تقاضایی وفق مقررات مندرج در اساسنامه دیوان به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع دهد.

۲. هر کشور عضو می‌تواند هنگام امضا یا تصویب یا الحاق به این کنوانسیون اعلام نماید که خود را متعهد به مقررات بند ۱ این ماده نمی‌داند. سایر کشورهای عضو مأخوذ به رعایت بند ۱ این ماده در مقابل کشوری که چنین شرطی کرده باشد، نیستند.

۳. هر کشور عضوی که مطابق بند ۲ این ماده شرطی قائل شده باشد، می‌تواند هر زمان با آگاه ساختن دبیرکل سازمان ملل متحد از آن شرط رجوع کند.

## مادة ۳۱

۱. کشورهای عضو می‌توانند با اطلاع کتبی به دبیرکل سازمان ملل متحد از عضویت در این کنوانسیون کناره‌گیری

بخش اسناد ... ❖ ۳۴۷

نمایند. این کناره‌گیری يك سال پس از وصول اطلاعیه مزبور به دبیرکل قطعیت می‌یابد.

۲. این کناره‌گیری کشور عضو را از انجام تعهدات مندرج در این کنوانسیون در ارتباط با هرگونه فعل یا ترك فعل واقع قبل از تاریخ قطعیت کناره‌گیری بري الذمه ننموده و به هیچ وجه به ادامه رسیدگی به مسأله‌ای که پیش از قطعیت کناره‌گیری تحت بررسی کمیته بوده است، خدشه‌ای وارد نخواهد کرد.

۳. پس از قطعی شدن کناره‌گیری کشور عضو، کمیته رسیدگی هیچ موضوع جدیدی را در ارتباط با آن کشور آغاز نخواهد نمود.

## مادة ۳۲

دبیرکل سازمان ملل متحد مراتب زیر را به آگاهی همه کشورهای عضو سازمان ملل متحد و کلیه کشورهایایی که این کنوانسیون را امضا کرده یا به آن ملحق شده‌اند، خواهد رساند:

الف — امضائات، تصویبات و  
الحاقت موضوع مواد ۲۵ و ۲۶؛  
ب — تاریخ لازم الاجرا شدن این  
کنوانسیون برابر ماده ۲۷ و  
تاریخ لازم الاجرا شدن هرگونه  
اصلاحیه انجام شده به استناد  
ماده ۲۹؛  
ج — کناره‌گیری از عضویت موضوع  
ماده ۳۱ .

### ماده ۳۳

۱. این کنوانسیون که متون عربی،  
چینی، انگلیسی، فرانسوی، روسی و  
اسپانیایی آن از سندیت و اعتبار واحدی  
برخوردار است، نزد دبیرکل سازمان ملل  
متحد تودیع خواهد شد.  
۲. دبیرکل سازمان ملل متحد رونوشت  
مصدق این کنوانسیون را برای همه کشورها  
ارسال می‌کند.



بخش اسناد ... ❖ ۳۵۱













بخش اسناد ... ❖ ۳۵۷









بخش اسناد ... ❖ ۳۶۱











بخش اسناد ... ❖ ۳۶۷









بخش اسناد ... ❖ ۳۷۱













بخش اسناد ... ❖ ۳۷۷











